

Το μεταφυσικό ρίγος και η δικαίωση του ποιητή στον

*Νέο Ερωτόκριτο του Πανελή Πρεβελάκη**

Στερούμενη κριτικών μεθόδων της λογοτεχνίας αλλά οπλισμένη με πνευματικά βιώματα, θα προσπαθήσω να φωτίσω ωρισμένες αλήθειες που εκπορεύονται από το σημαντικότερο ποίημα του Πανελή Πρεβελάκη, τον *Νέο Ερωτόκριτο* (Αθήνα 1978).¹ Η μικρή συμβολή μου αποβλέπει στο να παρακινήσει τη σύγχρονη κριτική να μελετήσει το μεγαλειώδες αυτό ποίημα με ευλάβεια, όπως θα άξιζε σε πνευματικό δημιούργημα, αντλώντας το ύφος της, ακόμα και τις μεθόδους της από την ουσία και τους σκοπούς της πνευματικής δημιουργίας του ίδιου του ποιητή. Ο σπουδαιότερος σκοπός του, προκειμένου για τον *Νέο Ερωτόκριτο*, ήταν η κοινωνική αποστολή του έργου, και για την ακρίβεια η παιδείωση του λαού δια μέσου των πατροπαράδοτων αξιών -λόγια που άκουσα από τα ίδια τα χείλη του ποιητή.

Ο *Νέος Ερωτόκριτος* είναι ένα από τα πνευματικότερα έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας και αποτελεί, κατ' ομολογία του δημιουργού του, την κιβωτό στην οποία θέλησε να διασώσει πνευματικά αλλά και κοσμικά βιώματα. Ο ίδιος ο ποιητής είχε κάποτε διευκρινήσει ότι οι πνευματικές θεωρίες, όσο και τα καθημερινά βιώματα στον *Νέο Ερωτόκριτο* ερμηνεύονται όχι ως εξιστορήσεις, αλλά ως ψυχικές διαθέσεις και αναζητήσεις οι οποίες δοκιμάστηκαν στο καμίνι του ψυχικού αλλά και σωματικού πόνου. Πράγματι, δια μέσου της αποδοχής του πόνου, καθώς αποκαλύπτεται στο ποίημα,² οι οφθαλμοί του ποιητή διανοίχθηκαν ως Νέου Αδάμ στη Νέα Κτίση. Αλλά στην πνευματική ανακαίνιση και κατάκτηση του αρχαίου κάλλους, ο ποιητής θα φτάσει αφού έχει εννοήσει ότι ο πόνος και η αρρώστια δεν είναι μόνο ό,τι υπέθεσε ο Camus, «ένα μοναστήρι που έχει την άσκησή του, τις σιωπές και τις εμπνεύσεις του» αλλά κυρίως το κλειδί που ανοίγει την πύλη του Παραδείσου.

Πιστεύω πράγματι ότι αν ο *Νέος Ερωτόκριτος* μας καθαίρει, είναι γιατί ο ίδιος ο ποιητής έχει προηγουμένως καθαρθεί δια του πόνου και έχει δεχτεί τη λύτρωση μέσα από την πνευματική δημιουργία. Αλλά η καθαρτήρια δύναμη του πόνου δεν φανερώνεται στο πιστό που ποθεί την απολύτρωση, αν προηγουμένως δεν έχει δεχτεί τη Θεία Χάρη, δεν έχει εμβαθύνει στα θεία νοήματα, και δεν έχει, με δυό λόγια, «μυρίσει το άριστον». Καμμιά κριτική ανάλυση του ποιήματος επομένως δεν μπορεί να είναι ολοκληρωμένη χωρίς τη πρέπουσα σημασία στον πνευματικό και

*Ανακοίνωση που δόθηκε στο Ι΄ Κρητολογικό Συνέδριο και δημοσιεύτηκε στα *Πρακτικά του Ι΄ Κρητολογικού Συνεδρίου, τόμος Γ3. Νεοελληνική Περίοδος-Λογοτεχνία. Ν. Καζαντζάκης, Π. Πρεβελάκης*, επιμ. Ε. Καψωμένου, Χανιά, 1-8 Οκτωβρίου 2006, Χανιά, Φιλολογικός Σύλλογος «Ο Χρυσόστομος», Ηράκλειο (Κρήτης), 2011, σελ. 381-389.

¹ Θα πρότεινα το σύντομο τούτο πόνημα ως εισαγωγή στο θέμα του θρησκευτικού χαρακτήρα του *Νέου Ερωτόκριτου*, ένα θέμα το οποίο επλίζω να πραγματευθώ εκτενέστερα στο μέλλον. Για την θρησκευτικότητα στο έργο των Π. Πρεβελάκη και Ν. Καζαντζάκη, βλ. την πρόσφατη ανακοίνωσή μου *Η διαφορετική 'Ανάβαση της ψυχής' των δύο Κρητικών συγγραφέων Ν. Καζαντζάκη και Π. Πρεβελάκη* (Διεθνές Συνέδριο επ' ευκαιρία της επετείου της συμπλήρωσης πενήντα χρόνων από το θάνατο του Ν. Καζαντζάκη, Μουσείο Ν. Καζαντζάκη, Ηράκλειο-Μυρτιά 2007). Θα ήθελα και από την θέση αυτή να ευχαριστήσω τον πρόεδρο του Ι΄ Κρητολογικού Συνεδρίου, καθηγητή κύριο Ερατοσθένη Καψωμένο, που δέχτηκε την πρότασή μου να αφιερωθεί μιά ημερίδα (στο πλαίσιο του συνεδρίου) στην σεπτή μνήμη του Πανελή Πρεβελάκη με τη συμπλήρωση είκοση χρόνων από τη κοίμησή του. Χαρμονική του πνευματικού αυτού μνημόσυνου ήταν η πρώτη εκτέλεση της νέας μελοποίησης του *Νέου Ερωτόκριτου* από τον συνθέτη κύριο Νίκο Μαμαγκάκη, που ευγενικά δέχτηκε να παρουσιάσει το έργο στα Χανιά κατά την έναρξη του συνεδρίου.

² Βλ. στο έκτο άσμα *Ο Πόνος των αθών* και στην ενότητα *Το Έλεος του Θεού* τους στίχους 383-384: *Αφότου παραδέχτηκα τον πόνο, είδα το θάμα / να βρίσκω δρόσο στη φωτιά κι ανασαμό στο κλάμα*. Χρησιμοποίησα την έκδοση Αθήνα 1978 (Β' έκδ. εκτός εμπορίου).

θηρσκευτικό χαρακτήρα του έργου –στους κρύφιους και βαθείς λόγους και στα συναισθήματα που πήγασαν από την ψυχή του ποιητή όταν τα δάχτυλα του φωτός άγγιξαν το μέτωπό του.³

Θα ξαναδιάβαζα λοιπόν σήμερα μαζί σας *Το Μεγαλυνάρι* από τον *Νέο Ερωτόκριτο*, την ενότητα δηλαδή εκείνη που φανερώνει ότι ο πρωταγωνιστής του ποιήματος, ο Ρωτόκριτος, έχει δεχτεί τη Χάρη Του Θεού. Αυτή τον έχει χαλυβδώσει για να νικήσει τους πειρασμούς, τα βάσανα και το θάνατο ακόμα της αγαπημένης του Αρετής που δεν είναι άλλη από την προσωποποίηση της Ελευθερίας. Την αφορμή για τη συγγραφή θα μπορούσαμε να βεβαιώσουμε ότι την έδωσε τούτος ακριβώς ο θάνατος, ο θάνατος της Ελευθερίας από την δικτατορία. Την περίοδο αυτή ο ποιητής άρχισε να συνθέτει το ποίημά του, όπως σε ανάλογες συνθήκες στο παρελθόν, τότε που η Αθήνα και ολόκληρη η Ελλάδα στέναζαν κάτω από το πέλμα των ναζιστικών στρατευμάτων, ο Πρεβελάκης είχε συγγράψει τη τριλογία του *Κρητικού*, αποζητώντας να θυμίσει στη φυλή του τα άξια κατορθώματα των ηρωϊκών μαρτύρων της λευτεριάς.

Πρίν εκφράσω τις σκέψεις και τα συναισθήματά μου για τους στίχους του ποιητή, θα πρέπει να αναφέρω ότι το *Μεγαλυνάρι* είναι η τέταρτη ενότητα του Α΄ άσματος, *Το Βασίλειο Του Θεού*,⁴ το οποίο αποτελείται συνολικά από πέντε ενότητες, τον *Πρόλογο*, την *Άνοιξη*, το *Θάμπος των Πρωτοπλάστων*, το *Μεγαλυνάρι* και το *Χάρισμα Του Θεού*. Οι ενότητες αυτές εορτάζουν πρώτα την αμάλαγη ζωή των πρωτοπλάστων στον Παράδεισο, και ύστερα τον εξαγνισμό τους δια της θείας χάριτος και του ελέους Του Θεού.

Στην ουσία της ενότητας *Μεγαλυνάρι*, και του όλου ποιήματος, φαίνεται να μας εισάγουν οι στίχοι 291-292, όπου ο ποιητής επικαλείται όχι τη Μούσα της Ποίησης, αλλά τον Ποιητή των όλων, για να του χαρίσει θεία φώτιση.

*Θε μου, δώσ' μου τη φώτιση που δε χωράει στη γνώση
και που ψηλά στη χάρη σου το νού μου θα σηκώσει!*⁵

Έχοντας «τον νου εις ουρανόν μεταθένα» κατά το στίχο του υμνωδού του *Ακαθίστου Ύμνου*, ο Ρωτόκριτος ζητά από Τον Θεό να τον αξιώσει να κατακτήσει δικαιοσύνη και πραότητα, δύο αρετές που σπάνια πλέον απαντώνται στο βίο των κοσμικών, αλλά διακαώς επιδιώκονται από μοναχούς και κοσμικούς που αγωνίζονται για τον αγιασμό της ψυχής. Ακολουθούν τέσσερα δίστιχα, όπου ο Ρωτόκριτος φανερώνει με παρρησία το θείο έρωτα που έχει κατακλύσει την ψυχή του, και το πόθο του να αποδώσει στους ανθρώπους τα θεία δώρα που έλαβε άνωθεν, ως αντίδωρο ευχαριστίας προς τον Πλάστη. Ο Ρωτόκριτος έχει πλαστεί καλός, αλλά ποθεί να γίνει τέλειος, και ο δρόμος προς την τελειότητα δεν είναι άλλος από τη στενή, ανηφορική οδό που έδειξε ο Χριστός.

*Με χόμα και το σάλιο μου τη λάσπη να ζυμώσω,
σαν το Χριστό, για τον τυφλό που πρώτος θ' ανταμώσω.*

*Σε πολλούς χάρισα ψυχή κι' έχω για να χαρίσω,
μα νιώθω βάρος του λεπρού το στόμα αν δε φιλήσω.*⁶

³ Βλ. στο πρώτο άσμα *Το Βασίλειο Του Θεού*, τους στίχους 33-34: *Χλιαρής βροχής σταλαματιές τα μάτια μου δροσίζουν / και του φωτός τα δάχτυλα το μέτωπό μ' αγγίζουν*. Το δίστιχο αισθητοποιεί την αρχαία αιγιαπτική τοιχογραφία, όπου οι ακτίνες ενός υπερβατικού ήλιου, του ήλιου της σοφίας, καταλήγουν σε δάκτυλα αγγίζοντας το μέτωπο του αιγύπτιου μονάρχη/ιερέα και φωτίζοντάς τον.

⁴ Στίχοι 241-338.

⁵ Στίχοι 291-292.

Στην ικεσία του Ρωτόκριτου, ο Θεός φανερώνει πάραυτα την ευσπλαγχνία Του:

*«Θε μου, το θες το πλάσμα σου της δίψας να ψοφίσει;»
ρώτησα κι' άνοιξε ουρανός να με δροσοποτίσει.⁷*

Οι ευαγγελικές παραβολές και τα γεγονότα από βίους αγίων, που προφανώς ανακαλούν τα τρία αυτά δίστιχα –το θαύμα του τυφλού, τον πόθο του Αγίου Φραγκίσκο της Ασίζης να φιλήσει ένα λεπρό βλέποντας στο πρόσωπό του τον ίδιο Τον Χριστό, τέλος το ζέον ύδωρ, τον Λόγο Του Θεού που ο Κύριος υποσχέθηκε στην Σαμαρείτιδα–, όλα υπονοούν ότι ο ποιητής αποβλέπει στο να δημιουργήσει έναν χαρακτήρα πέρα από την φθορά και την κοσμική ατέλεια, έναν αποδέκτη και εκτελεστή του υπερούσιου λόγου, που ο προορισμός του όμως δεν είναι να εγκαταλείψει τον κόσμο ως αναχωρητής, αλλά να αθλήσει, και να αθλήσει νομίμως «ίνα τω στρατολογίσαντι αρέσει», κατά την παραίνεση του Παύλου *Πρός Τιμόθεο* (Β' επιστολή, 2, 3-5), ανυψώνοντας έτσι τον εαυτό του σε διπλό σύμβολο ήρωα και αγίου. Το ότι ο Ρωτόκριτος ποθεί να αντλήσει για τούτο δύναμη άνωθεν, το αποκαλύπτουν οι επόμενοι στίχοι στην ίδια ενότητα

*Τον άγγελό σου μου 'στειλες τον ώμο να μ' αγγίζει
και μες στο αυτί το μήνυμα το θείο να μου φυσήξει.⁸*

Ο ποιητής αισθητοποιεί με τον ποιητικό λόγο την πίο άδηλη και κρύφια σκηνή της εικονογραφίας των ευαγγελιστών Ιωάννη και Ματθαίου, που γνωρίζουμε από την Βυζαντινή και τη Μανιεριστική τέχνη, καθώς και από την τέχνη του Μπαρόκ: άγγελος Κυρίου φυσά στο αυτί των αγίων τα θεία ρήματα που αποκαλύπτει το Άγιο Πνεύμα Του Θεού. Το εικονογραφικό αυτό θέμα θα μπορούσε να είχε εκλάβει στη σκέψη του ποιητή διαστάσεις βαθύτερες, αν υποθέσουμε ότι γνώριζε ένα αληθινό τεκμήριο του θείου γεγονότος: το λείψανο του ωτός του Ιερού Χρισοστόμου που φυλάσσεται στο Άγιον Όρος, αυτό που άκουσε τα ρήματα του παναγίου Πνεύματος. Δια της συνδιασκέψεως Του, κατά τη ρήση του Μεγάλου Βασιλείου, οι πατέρες συνέγραψαν τα κείμενά τους.

Το ότι ο ποιητής επικαλείται το μυστικό τούτο βίωμα των ευαγγελιστών, θα μπορούσε να αποδειχτεί και από τους παρακάτω στίχους (33-314):

*Ωχου! το βάρος πάνω μου πέφει του θείου σου λόγου
και λιώνω σαν ξεράγκαθο στο πάτημα του αλόγου.⁹*

Οι στίχοι αυτοί επί πλέον, μας κάνουν να διερωτηθούμε αν εκείνη η παρομοίωση «λιώνω σαν ξεράγκαθο» πηγάζει από τη μυστική θεία αλλοίωση, που γνωρίζουν οι άγιοι στους πρώτους κίδλας αναβαθμούς της ουράνιας κλίμακας. Βίωμα βαθύ και συγκλονιστικό, κατά το οποίο η ψυχή μεθά με την εκμηδένιση της μπρός στη θεία αγάπη και μέθεξη. Είναι η σαϊτιά της Αγάπης του Πλάστη, που έχει τοξεύσει και κατακτήσει το πλάσμα Του. Τούτο το υπέροχο και μοναδικό βίωμα των μυστικιστών αγίων, που είχαν την καρδιά διάτρυτη από την Θεία Αγάπη, και την γλυκύτητα του

⁶ Στίχοι 299-302.

⁷ Στίχοι 303-304.

⁸ Στίχοι 309-310

⁹ Στίχοι 313-314

Παναγίου Πνεύματος, τούτο το βίωμα που έχουμε δει να εικονίζεται στην *Έκσταση της Αγίας Τερέζας* του Μπερνίνι, ο Πρεβελάκης μας το κοινώνει με τους παρακάτω στίχους:

*Θειάφι μυρίζει, και καπνός μου κρύβει τη θωριά του,
μα από τα σκέλια ως το λαιμό με σκίζει η μαχαιριά του.*¹⁰

Η φαντασία και η σκέψη του ποιητή στους επομένους στίχους μας κάνουν να θαυμάζουμε από ποιά σκοτεινά βάθη της ψυχής του ποιητή πήγασε το φως που αναγέννησε και ανακαίνισε το πλάσμα του, το Ρωτόκριτο. Πρόκειται για τους στίχους 315-316:

*Άφαντο πνέμα! Κάποτε γνώρισα τα φτερά σου
που τ' άπλωνες σαν αστραπές στη σκοτεινιά του δάσου.*¹¹

στίχοι που μου φέρνουν στο νού την απορία του ίδιου του ποιητή λίγο μετά την πρώτη έκδοση του ποιήματος, όταν τον είχα ακούσει να ανακράζει: «Από τι βάθη έχει βγει *Ο Νέος Ερωτόκριτος!*»

Οι προηγούμενοι στίχοι από το *Μεγαλυνάρι* μας έχουν ήδη οδηγήσει στο εμπυραίο της σκέψης του ποιητή: το Λόγο Του άχρονου Θεού που αποκαλύπτεται στον ποιητή ως «γυμνή λεπίδα»:

*Δε ξέρω πως σε κράζουνε, μήδε την όψη σου είδα,
μα σε καθρέφτισε η ψυχή καθώς γυμνή λεπίδα.*¹²

Ο Ρωτόκριτος εξομολογείται εδώ τον πόθο του να μυσταγωγηθεί στο Λόγο Του Θεού, τον Λόγο που τέμνει, ελέγχει και αυξάνει την δημιουργία, τον Λόγο που καθαίρει, ζωοποιεί και λυτρώνει τον άνθρωπο από την φθορά. Ο ποιητής θα είχε σίγουρα κατά νου τον ορισμό του Παύλου: «Ζων γάρ ο λόγος του Θεού και ενεργής και τομώτερος υπέρ πάσαν μάχαιραν δίστομον και διϊκνούμενος άχρι μερισμού ψυχής τε και πνεύματος, αρμών τε και μυελών, και κριτικός ενθυμήσεων και εννοιών καρδίας».¹³

Ο ήρωάς μας έχει με τα παραπάνω λόγια εκμυστηρευθεί τον θείο πόθο του να λυτρωθεί και να λυτρώσει έχοντας νικήσει το φόβο του θανάτου. Τούτο φαίνεται να δηλώνουν οι γενναίοι στίχοι 317-318 στους οποίους εμφωλεύουν προαισθήματα θανάτου και αιώνιας ζωής, με το νοερό ήλιο της δικαιοσύνης να ανατέλλει, για να μείνει για πάντα στο στερέωμα του ουρανού, καθώς στον *Ήλιο του Θανάτου*:

*Τώρα για με παντοτινός ήλιος έχει ανατείλει
και δίχως φόβο περπατώ σ' ενός γκρεμού τα χείλη.*

«Εν φωναίς ασμάτων» ο ποιητής εορτάζει την αποκάλυψη του θείου φωτός ως πρόγευση αθανασίας. Ο Λόγος είναι εδώ της ίδιας ρίζας με τα θεία ρήματα και το θείο φώς της αποκάλυψης. Ο Άγιος Μπωναβεντούρα, που είχε αφομοιώσει τόσο την ελληνική όσο και τη λατινική πατρολογία, γράφει στο πρόλογό του μέγιστου έργου του *De Reductione Artium ad Theologiam*, ότι υπάρχουν τέσσερα φώτα προς κατάκτηση: πρώτο το φώς της θείας χάρις που οδηγεί τον άνθρωπο στην αυτογνωσία, ύστερα η θεία φώτιση που δίδεται για την καταγραφή τω θείων ρημάτων τέλος

¹⁰ Στίχοι 311-312.

¹¹ Στίχοι 315-316.

¹² Στίχοι 305-306.

¹³ *Πρός Εβραίους*, 4, 12.

τα δύο ανώτερα φώτα που αποκαλύπτουν στον άνθρωπο της χάρις τις αλήθειες για την σωτηρία του.¹⁴ Στον *Νέο Ερωτόκριτο* η αποκάλυψη της αληθείας και το θείο φώς δείχνουν τη κοινή τους ρίζα στους παραπάνω στίχους.

Η διαδοχή των εικόνων στο σημείο αυτό είναι αυταπόδειχτα αποκαλυπτική όσον αφορά στα νοήματα του έργου. Το ποίημα είναι εντελεχές υπακούοντας στους εσωτερικούς του νόμους. Και αν είναι δύσκολη για ένα ποιητή η δημιουργία μιας λογικής και αισθητικά άρτιας αλληλουχίας γεγονότων ή εικόνων, είναι πολύ δυσκολότερη η παράθεση και η αλληλουχία πνευματικών βιωμάτων. Αλλά ο ποιητής μας δεν αστοχεί. Εξωτερικεύει πνευματικά βιώματα, μάλιστα οράματα, με την ίδια νομοτέλεια που θα εξέφραζε γεγονότα του βίου. Ο Ρωτόκριτος, έχοντας ανέβει τους πρώτους αναβαθμούς της κάθαρσης, και έχοντας λάβει πνεύμα ουράνιο, αξιώνεται να δει όραμα θείο:

*Όραμα θείο σηκώθηκε τα μάτια να γιομίσει
σαν άρμενο τρικάρτατο που το ματώνει η δύση.*

*Όραμα θείο κι αβάσταχτα σφοδρό μ' έχει τυφλώσει,
αστέρια απ' άγνωστο ουρανό μ' έχουν περικυκλώσει.*

*Όραμα θείο το πνέμα μου το 'χει γλυκά ταραΐζει,
το φώς του κάνει το νερό να τρέμει σα μετάξι.¹⁵*

Οι στίχοι αυτοί θα ισοδυναμούσαν με εξομολόγηση αγίου, εάν οι άγιοι περιέγραφαν στην έκστασή τους και τη φύση που αλλοιώνεται όταν η φυσική τάξη ανατρέπεται. Το φως του οράματος τυφλώνει το Ρωτόκριτο καθώς τον Σαύλο το θείο φώς, και τα ουράνια σώματα που λάμπουν σφοδρά και κινούνται κυκλικά, είναι σα να προέρχονται από τον ουρανό της Αποκάλυψης του Ιωάννη.

Ο Ρωτόκριτος όμως παραμένει ποιητής, όπως φανερώνουν οι στίχοι:

*Η μαντοσύνη ρίζωσε στο νού μου και με σκιάζει,
όταν από τα χείλη μου μιλάει κι αναστενάζει.¹⁶*

Για τούτο δεν αποστερεί την φύση από την αγάπη του. Είναι πράγματι η αγάπη για τη δημιουργία που κάνει τον ποιητή να υμνεί τη φύση ως κιβωτό του αρχαίου κάλλους, που ο άνθρωπος απώλεσε:

*Η χτίση αν έχει σφάλματα, δεν ξέρω μήδε τα 'δα
το χόμα βγάνει ζεστασιά, το κύμα δροσεράδα!*

Νερό, και χόμα, και φωτιά, κι αγέρα –τα στοιχεία-

¹⁴ Seraphici doctoris sancti Bonaventurae, *De Reductione Artium ad Theologiam*: 142-143; βλ. το αντίτυπο στη Βιβλιοθήκη του Βατικανού: Bonaventura, s., card. (c. 1217-1274), *Itinerarium mentis in Deum. Itinerario della mente a Dio. Riconduzione delle arti alla teologia. I sette doni dello Spirito Santo*. Collazione IV; Hexameron. Collazioni I-III / Bonaventura da Bagnoregio; traduzione e introduzione di Pietro Maranesi, Casale Monferrato, Piemme, 1998.

¹⁵ Στίχοι 319-324.

¹⁶ Στίχοι 331-332.

μαζί τα ζύμωσε ο Θεός σε πλάση μιά και θεία.

*Ο Πλάστης όλα τα 'πλασε με τη θεϊκιά του χάρη,
του ήλιου το κάμα να το σβεί δροσούλα απ' το φεγγάρι.¹⁷*

Τα δύο τελευταία δίστιχα της ενότητας *Μεγαλυνάρι* έχουν γραφτεί για να δοξάσουν το θείο και ιλαρό φώς που χαρίζει στους θνητούς την αιωνιότητα:

*Μα –χάρη θεία! – τ'αθάνατο το φώς με περιντύνει
και στα θνητά μου κόκαλα τη θαλπωρή του χύνει.*

*Φως με ποτίζει, κι άλλο φως, πηγή που δε στερεύει,
κι άδροσος ζύπνησε πηλός και πήρε να χορεύει!¹⁸*

«Αναβαλόμενος φως ως μιάτιο», ο Ρωτόκριτος, καθώς άλλοτε ο ψαλμωδός, και άλλοτε ο γνωστός μας ζωγράφος Θεοτοκόπουλος στις ιερές μορφές του, αποδύεται τη φθορά, για να γευθεί την αφθαρσία. Οι επόμενοι στίχοι στις ενότητες που θα ακολουθήσουν θα δείξουν ότι τελικά λυτρώνεται δια της χάριτος Του Θεού που έχουν ελκύσει οι δοκιμασίες και ο πόνος των βασάνων, αλλά κυρίως ο πόθος της λύτρωσης. Η κατάκτηση της αιώνιας ζωής για τον ποιητή και το ποίημα, φανερώνονται περίτρανα στο τελευταίο δίστιχο του *Νέου Ερωτόκριτου*, όπου ο Ρωτόκριτος, ταυτισμένος με τον ποιητή, αναφωνεί:

*Δόξα σου Κύριε! Δόξα σου Πανάγαθε και Δίκιε!
Προτού γυρίσω μες στη γή, τ' αφθαρτο φως με βρήκε.*

Χρύσα Δαμιανάκη
Καθηγήτρια Ιστορίας της Τέχνης
Università del Salento (Italia)

E-mail: chrysa.damianaki@unisalento.it
www.nuovorinascimento.org (Cinquecento Plurale/Persone)

¹⁷ Στίχοι 263-268.

¹⁸ Στίχοι 335-338.